

УДК 006.3(477):001.102:[02+930.25]:001.4
DOI: 10.31866/2616-7654.13.2024.307247

СТУПІНЬ ВІДПОВІДНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ГАРМОНІЗОВАНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ НАУК: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

*Вадим Дніпренко,
доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: vadimdniprenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0617-6376*

Для цитування:

Дніпренко, В. (2024). Ступінь відповідності прийняття та затвердження гармонізованих національних стандартів з інформаційних наук: сучасний стан і перспективи. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 13, 174-195. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307247>

Мета статті – з'ясувати ступінь прийняття та затвердження, розкрити стан і окреслити перспективи гармонізації національних стандартів у відповідності до міжнародних нормативних документів у сфері інформаційних наук, бібліотечної, видавничої та архівної справи.

Методи дослідження. Пропоноване дослідження ґрунтується на сукупності загальнонаукових методів. У ході опрацювання фахової літератури наукових статей для поставленої мети та розв'язання завдань використовувалися методи аналізу і синтезу, узагальнення і систематизації, метод групування національних стандартів згідно з кодовими позначеннями НК 004: 2020 «Українського класифікатора нормативних документів», що дало змогу зробити висновки щодо методів та ступеня прийнятих та затверджених гармонізованих стандартів з інформаційних наук.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні ступеня прийняття і затвердження гармонізованих національних стандартів з інформаційної, бібліотечної, видавничої та архівної справи у відповідності до міжнародних нормативних документів, що забезпечує якісний рівень розвитку стандартизації в Україні.

Основні висновки. Перші прийняті та затвержені національні стандарти з інформаційної, бібліотечної, видавничої та архівної справи як гармонізовані до міжнародних норм, вимог, правил і нормативних положень за ступенем відповідності переважно є ідентичними або модифікованими, частина з них нееквівалентні до міжнародних нормативних документів.

За останнє десятиліття розвитку інформаційної спільноти в Україні ступінь прийняття та гармонізації національних стандартів по відношенню до міжнародних нормативних документів зріс до 100 %, що дає можливість удосконалювати інформаційне забезпечення, оптимізувати фонд нормативних документів, науково-термінологічну базу, аналітико-синтетичне опрацювання науково-технічної інформації, документознавчу, інформаційну, бібліотечну, видавничу та архівну справу. Як правило, гармонізація і впровадження

міжнародних стандартів з інформаційної справи є пріоритетними завданнями для забезпечення якісно нового рівня розвитку стандартизації в Україні.

Ключові слова: стандартизація; суб'єкти стандартизації; нормативний документ; гармонізований стандарт; ідентичний стандарт; модифікований стандарт; нееквівалентний стандарт.

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку України у сфері стандартизації пріоритетом є впровадження і використання гармонізованих міжнародних стандартів, що дає можливість удосконалювати інформаційне забезпечення, оптимізувати фонд нормативних документів, науково-термінологічну базу, аналітико-синтетичне опрацювання науково-технічної інформації, документознавчу, інформаційну, бібліотечну, видавничу та архівну справу.

З набуттям чинності нового Закону України «Про стандартизацію» (Верховна Рада України, 2014) з 03.01.2015 розпочався новий етап розвитку національної системи стандартизації, спрямований на «наближення національної системи стандартизації до міжнародних і європейських норм та правил, а також реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством, з іншої сторони», як зазначено на офіційному сайті державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») (<https://uas.gov.ua/>).

Згідно з «Програмою робіт з національної стандартизації» включено прийняття низки національних стандартів як гармонізованих до міжнародних нормативних документів, які стосуються зазначених вище пріоритетних напрямів державної політики.

В національному словнику термінів зі стандартизації та суміжних видів діяльності ДСТУ 1.1:2015 подається таке визначення: «гармонізованими стандартами є стандарти на один і той самий об'єкт, які (приймають) (прийняли) різні органи, що займаються стандартизацією, забезпечуючи взаємозамінність продукції, процесів і послуг або однозначне розуміння результатів випробування чи інформації наданих відповідно до цих стандартів» (Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості, 2015b, с. 16).

Прийняття та застосування міжнародних, регіональних стандартів, кодексів усталеної практики, інших документів, прирівняних до них, а також внесення змін до цих документів регламентується ДСТУ 1.7:2015 «Національна стандартизація. Правила та методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів (ISO/IEC Guide 21–1:2005, NEQ; ISO/IEC Guide 21–2:2005, NEQ)» (Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості, 2015a). Цим документом передбачено прийняття міжнародних стандартів методом підтвердження і видання їх мовою оригіналу, а також методом перевидання (передрук, переклад, перероблення) на національному рівні українською мовою згідно з настановою міжнародних організацій зі стандартизації ISO/IEC Guide 21 «Прийняття міжнародних і регіональних стандартів та документів, прирівняних до них».

У випадку перевидання перекладається текст міжнародного нормативного документа з мови оригіналу, залучаються такі національні структурні елементи: «Ти-

тульний аркуш», «Передмова», «Зміст», «Національний вступ» і «Бібліографічні дані», і визначається взаємозв'язок між ступенем відповідності і методом прийняття.

Метод підтвердження не передбачає для гармонізованих національних стандартів як ідентичних наявності національних структурних елементів у прийнятому нормативному документі. Цей метод вважають одним із найпростіших, коли текст міжнародного нормативного документа застосовують мовою оригіналу. В цьому випадку ТК 144 «Інформація і документація» має опрацювати текст міжнародного нормативного документа із застосуванням словників і довідкової літератури, їх змістове аналізування задля встановлення можливості його застосування користувачами без перекладу мовою оригіналу та ймовірного уникнення неоднозначного тлумачення його положень.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

Окремі проблемні питання гармонізації міжнародних стандартів, їх імплементації, прийняття та застосування, уніфікації технологічних процесів, термінологічного аналізу нормативних документів, лінгвістичної перевірки визначень та понять нових національних стандартів у контексті сучасного періоду розглядалися в публікаціях С. Артамонової, О. Василенко, Г. Калінічевої, В. Корнієнко, С. Литвинської (2012), Л. Одинокі, Г. Папакіна, Г. Плиса (2016), Р. Романовського, Г. Солоіденко (2017), Н. Стрішенець (2016, 2017, 2023), О. Тур, С. Харченко, М. Хойнацького, В. Шинкарук та інших. У працях цих авторів зазначалось, що чинні національні стандарти мають певні недоліки і неточності, які виникали під час їх розроблення і потребували доопрацювання стосовно науково-теоретичних положень, термінологічних визначень тощо.

Ґрунтовному вивченню проблем впровадження та використання термінологічних стандартів в Україні присвячено публікації Г. Солоіденко (2010), Н. Стрішенець (2018), О. Тур (2018), В. Шинкарук (Шинкарук & Харченко, 2017) та інших, які підкреслювали значення цих нормативних документів і необхідність їх адаптації до сучасної інформаційно-бібліотечної термінології.

Детальний аналітичний огляд нормативних документів з архівної і бібліотечної справи та методичного забезпечення до них, створених Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства (УНДІАСД) Державного комітету архівів України за 15 років до початку ХХІ ст., проведений С. Артамоновою та Л. Одинокю (2009), Г. Калінічевою та Р. Романовським (2015), Г. Папакіним (2001).

Основам стандартизації, напрямам розвитку, вдосконалення, розроблення національних стандартів у 90-х рр. ХХ ст. присвячені праці М. Хойнацького (2001, 2002). Питання використання національних стандартів із видавничої справи, бібліотечно-інформаційної діяльності, розвитку бібліотечно-інформаційних технологій, застосування комплексу системи стандартів СІВВС із часу її створення вивчалися у працях В. Корнієнко (2000) і Г. Плиса (2006).

Проблема імплементації міжнародних стандартів із бібліотечної діяльності та розвитку організаційно-методичного забезпечення для сучасних бібліотек в Україні досліджувалась у статті директорки Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) О. Василенко (2017), яка акцентувала увагу на пріоритетності розроблення та поширення методичних

рекомендацій до гармонізованих національних стандартів, прийнятих методом підтвердження з позначенням ДСТУ ISO.

С. Харченко та С. Литвинська (2013) досліджували визначеність репрезентованості національних стандартів серії «Інформація та документація» та їхнє функціонування, зазначаючи, що недостатньо повно і якісно представлена тематична репрезентованість, відсутня мовна експертиза даних нормативних документів.

І. Соколова (2020) досліджувала затверджені національні стандарти, які мають відношення до застосування кодованих позначень у бібліотечно-інформаційній справі міжнародної системи ідентифікаторів (МСІ).

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для поставленої мети і розв'язання завдань проведено контент-аналіз структури розділу 01.140 «Інформатика. Видавнича справа» і, зокрема, підрозділів 01.140.10 «Письмо та транслітерування», 01.140.20 «Інформатика», 01.140.30 «Організаційно-розпорядча, торговельна та виробнича документація» і 01.140.40 «Видавнича справа» НК 004: 2020 «Українського класифікатора нормативних документів», застосовано узагальнення та систематизацію прийнятих та затверджених національних нормативних документів. Використання методів аналізу і синтезу, групування інформації дало змогу узагальнити галузеву структуру національних стандартів України та ступінь прийняття і затвердження гармонізованих національних стандартів з інформаційної, бібліотечної, видавничої та архівної справи у відповідності до міжнародних нормативних документів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У цій статті розглядається послідовність затвердження і прийняття нормативних документів як гармонізованих в Україні за методами та ступенем відповідності до міжнародних стандартів, згідно з національним класифікатором НК 004:2020 «Український класифікатор нормативних документів» до розділу 01.140 «Інформатика» (який включає галузі знань документування, бібліотечну, архівну і видавничу справу).

Ступінь гармонізації національних стандартів у 90-х рр. ХХ ст. і на початку ХХІ ст. переважно був різноманітним: або це прийняті національні стандарти як ідентичні до міжнародних стандартів ISO з позначенням ДСТУ ISO, або національні стандарти затверджувалися як ідентичні (еквівалентні), модифіковані чи нееквівалентні з позначенням ДСТУ, або взагалі не можна знайти даних про ступінь їх відповідності іншим нормативним документам.

Перші затверджені нормативні документи у сфері інформаційних наук із позначенням ДСТУ ISO з'являються в Україні у 1994 р. Наприклад, методом прийняття як ідентичний приймаються два національні стандарти: ДСТУ ISO 8440-95 «Розміщення кодів в торгових документах» і ДСТУ ISO 639-94 «Коди назв мов», який став перекладом ISO/R 639:1967 «Symbols for languages, countries and authorities», у 2009 р. він скасований і замінений як ідентичний на ДСТУ ISO 639-1:2009 «Коди для подання назв мов. Частина 1. Код Альфа 2», а також затверджені ще два національні стандарти з кодування мов ДСТУ ISO 639-2:2009 «Коди для подання назв мов. Частина 2. Код Альфа 2», ДСТУ ISO 639-3:2009 «Коди для подання назв мов. Частина 3. Код Альфа 3 для всебічного охоплення мов».

Окрім цього, таким же способом були прийняті та затверджені як ідентичні національні стандарти з індексним позначенням: ДСТУ ISO 3901:2005 «Інформація та документація. Міжнародний стандартний код запису (ISRC)»; ДСТУ ISO 7220:2005 «Інформація та документація. Оформлення каталогів стандартів»; ДСТУ ISO 3166-1:2009 «Коди назв країн світу» (методом підтвердження з 2019.09.01. набуває чинності цей стандарт в частині 2, а саме ДСТУ ISO 3166-2:2009 «Коди назв країн світу. Частина 2. Коди одиниць адміністративно-територіального поділу країн»); ДСТУ ISO 4217:2010 «Коди для подання валют і фондів»; ДСТУ ISO 7154:2010 «Інформація та документація. Принципи бібліографічного упорядкування»; ДСТУ ISO 8601:2010 «Елементи даних і формат обміну. Обмін інформацією. Подання дати і часу» та інші.

Наприклад, Відкрите акціонерне товариство «Український науково-дослідний інститут паперу» (ВАТ «УкрНДІП) разом із Закритим акціонерним товариством «Інститут паперу» (ЗАТ «Інститут паперу») та з дозволу Європейського комітету стандартизації CEN мали відношення до розроблення та внесення на затвердження міжнародного і регіонального нормативного документа як ідентичного національного стандарту ДСТУ EN ISO 9706:2008 «Інформація та документація. Папір для документів. Вимоги до довговічності», який відповідає EN ISO 9706:1998 «Information and documentation – Paper for documents – Requirements for permanence».

Цей перелік прийнятих нормативних документів у сфері інформаційних наук з індексним позначенням ДСТУ ISO свідчить про те, що майже за двадцять років була затверджена невелика кількість національних стандартів як ідентичних до міжнародних, а також про певну вибірковість затверджених нормативних документів за їх значимістю, логічною послідовністю або доречністю.

У 1995 р. Інститутом прикладної інформатики, Українським інститутом науково-технічної та економічної інформації і головним відділом стандартизації Технічного центру НАН України був розроблений ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення» з набуттям його чинності 01.01.1996 р. Розробники першої версії нормативного документа у передмові та вступній частині зазначали, що державний стандарт України ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення» гармонізований із міжнародним стандартом ISO 5966:1982 «Documentation – Presentation of scientific and technical reports», який використовують у своїй роботі фахівці таких найбільш передових і розвинених країн, як США, Японія, Франція, ФРН, Канада, Нідерланди, Бельгія та ін., а також, що він має певні відмінності по відношенню до ГОСТ 7.32-91 «Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Отчет о научно-исследовательской работе. Структура и правила оформления» в галузі застосування стандарту, забезпечення повноти бібліографічного, реферативного та повного описів звітів, подальшої формалізації звітів відповідно до вимог інформаційних технологій, надання можливості прийняття альтернативних рішень під час складання й оформлення звітів. Також у звіт, відповідно до ISO 5966:1982, введено дискусійний розділ, у якому можна розвивати нові аспекти звітної роботи та інтерпретувати або коментувати результати і причини, на підставі яких зроблено висновки і рекомендації. Можна констатувати, що цей стандарт є модифікованим до міжнародного стандарту ISO.

Розробники нового стандарту ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання» (Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості, 2017) Український інститут науково-технічної і економічної інформації і технічний комітет стандартизації «Інформація і документація» (ТК 144), прийнятого наказом ДП «УкрНДНЦ» від 22 червня 2015 р. № 61 з набуттям чинності з 2017-07-01 на заміну ДСТУ 3008-95, вже не зазначали ні на титульній сторінці, ні в передмові, наскільки стандарт гармонізований по відношенню до інших нормативних документів. Хоча можна зробити висновок, що новий стандарт все ж таки гармонізований до міжнародної практики. У вступній частині відмічається, що необхідність перегляду стандарту обумовлена: прийняттям Законів України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» та «Про стандартизацію»; наданням чинності новій редакції комплексу основоположних стандартів національної стандартизації України; введенням у дію нових правил побудови, викладання, оформлювання та змісту нормативних документів, зокрема й національних стандартів; потребою гармонізації положень щодо однотипних структурних елементів текстових документів, застандартованих іншими національними та міждержавними стандартами. А в розділі 2 «Нормативні посилання» є інформація про використання як національних стандартів, що гармонізовані, так і міждержавних нормативних документів.

В Україні близьким за змістовою структурою до ДСТУ 3008, але зі специфічним викладенням інформації для звітів про геологічне вивчення надр зі скасуванням ГОСТ 7.63-90 «Отчет о геологическом изучении недр. Общие требования к содержанию и оформлению», є введений вперше ДСТУ 4068-2002 «Документація. Звіт по геологічному вивченню надр. Загальні вимоги до побудови, оформлення та змісту», який був розроблений Українським державним геологорозвідувальним інститутом (УкрДГРІ) та казенним підприємством «Кіровгеологія», із затвердженням цього нормативного документа наказом Держстандарту України від 1 лютого 2002 р. № 68 і набуттям чинності його з 2002-10-01. У стандарті міститься посилання на використання 11 національних та 5 міждержавних стандартів. Через відсутність даних на титульній сторінці, передмові і сфері застосування не можна чітко визначити, наскільки цей нормативний документ є гармонізованим до міжнародних вимог.

Розвиток міжнародного обміну інформацією, підтримуваний програмою ЮНЕСКО під назвою UNISIST (Міждержавна програма співробітництва в галузі наукової та технічної інформації), потребує багатомовного співробітництва. З метою подолання мовних бар'єрів збільшення засобів індексування та відбирання інформації проіндексованої кількома мовами не повинно було залежати від знання та використання однієї домінуючої мови, тому виникла необхідність створення багатомовних чи одномовних тезаурусів для поліпшення бібліографічного контролю за документами.

У проміжку із 2003 по 2009 р., згідно з рішенням Держспоживстандарту України, набуло практики затвердження міждержавних стандартів (ГОСТ) як ідентично гармонізованих до національних стандартів методом підтвердження та перевидання їх мовою оригіналу з наданням їм індексового позначення ДСТУ ГОСТ. Ці нормативні документи мають відношення до комплексу «Система стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи» (СІБВС).

Зокрема, ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «СІБВС. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» і ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 «СІБВС. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання» є ідентичними до міждержавних стандартів ГОСТ 7.1-2003 «Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления» і ГОСТ 7.80-2000 «Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила составления», які розроблено на основі міжнародних рекомендацій ІФЛА «Міжнародний стандартний бібліографічний опис» – ISBD, що забезпечує сумісність бібліографічних ресурсів як на вітчизняному, так і на міжнародному рівнях, але на сьогодні потребують розроблення нового національного нормативного документа, який був би гармонізованим до міжнародних правил та вимог у складанні бібліографічних записів, зокрема міжнародного стандарту – «Опис та доступ до ресурсу» (Resource Description and Access), розробленого у співпраці представників шести основних англо-американських каталогізаційних спільнот: Американської бібліотечної асоціації, Австралійського комітету каталогізації, Британської бібліотеки, Канадського комітету каталогізації, Британського інституту бібліотечно-інформаційних фахівців та Бібліотеки Конгресу, який вже використовується в бібліотеках світу та Європи, фахівці також напрацьовують іншу частину стандарту «Опис та доступ до ресурсу», поклавши в основу стандарт – Resource Description Framework («Середовище опису ресурсу»), розроблений для публікації даних в інтернеті, забезпечення їх сумісності за допомогою спільної семантики, структури та синтаксису.

Аналізуючи інформацію, яка вміщена на титульній сторінці і передмові ДСТУ ГОСТ, досить складно визначити ступінь відповідності нормативних документів до міжнародних правил та вимог, лише в деяких із них подаються дані про їх ідентичність до міждержавних стандартів, і лише один із них ДСТУ ГОСТ 7.28:2004 «СІБВС. Розширений набір символів латинської абетки для обміну інформацією» відповідає за змістом і формою, тобто є ідентичним до міжнародних стандартів ISO 5426-83 «Extension of the Latin alphabet coded character set for information interchange»; ISO 5426-2:1996 «Information and documentation – Extension of the Latin alphabet coded character set for bibliographic information interchange – Part 2: Latin characters used in minor European languages and obsolete typography».

У 2009 р. в Україні методом перевидання як модифіковані були прийняті ще три міждержавні стандарти з комплексу «Система стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи», але з національним позначенням ДСТУ, а саме ДСТУ 6095:2009 «СІБВС. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій», ДСТУ 6096:2009 «СІБВС. Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування» ДСТУ 7093:2009 «СІБВС. Бібліографічний запис скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами».

У ДСТУ 6096:2009 відсутні дані про гармонізацію нормативного документа до міжнародного стандарту, є така інформація лише в ГОСТ 7.90-2007 «СИБИД. Універсальна десятична класифікація. Структура, правила ведення и индексирования», що взятий за основу затвердження в Україні, контактні дані у довідковому посиланні додатку та список членів Консорціуму Універсальної десятичної класифікації, який має авторські права на використання класифікаційної систе-

ми. Ці стандарти з позначенням ДСТУ ГОСТ і вищеназвані з позначенням ДСТУ вже потребують доопрацювання і переробки до сучасних вимог і затвердження нових гармонізованих національних стандартів.

У 2015 році ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»), яке виконує функції Національного органу стандартизації, були видані відповідні накази про скасування термінів дії технічних стандартів та з інших галузей діяльності з позначенням ГОСТ із втратою їх чинності протягом 2016–2018 років та повною відмовою від них, починаючи з 1 січня 2019 року. Тому переважна більшість стандартів Радянського Союзу «ГОСТ», а також у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, розроблених до 1992 року, втратили чинність в Україні. Водночас національні стандарти з позначенням ДСТУ ГОСТ фахівці продовжують використовувати у своїй інформаційній діяльності, що не відповідає сучасним викликам і вимогам розвитку країни і потребує також їх скасування та відмови від їх застосування і запровадження нових гармонізованих нормативних документів за цими напрямками.

До 2015 р. Національний фонд стандартів із комплексу «Інформація та документація», інформаційної, бібліотечної, архівної і видавничої справи поповнювався різними за ступенем відповідності гармонізованими нормативними документами, які розроблялися такими суб'єктами стандартизації, як Інститут прикладної інформатики, Український інститут науково-технічної і економічної інформації (УкрІНТЕІ), технічний комітет ТК 144 «Інформація і документація», Відкрите акціонерне товариство «Український науково-дослідний інститут паперу» (ВАТ «УкрНДІП») і Закрите акціонерне товариство «Інститут паперу» (ЗАТ «Інститут паперу»), ВАТ «Український науково-дослідний інститут поліграфічної промисловості ім. Т. Г. Шевченка (ВАТ «УНДІПП ім. Т. Г. Шевченка»), Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова», Український науково-дослідний інститут поліграфічної промисловості, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІ-АСД) Державного комітету архівів України, і мають індексове позначення ДСТУ та містять інформацію про їх ступінь відповідності до міжнародних стандартів і з одночасним дублюванням індексу міжнародного нормативного документа після позначення національного стандарту або ж можна віднайти інформацію про ступінь відповідності у вступі чи передмові або у другому розділі «Нормативні посилання» чи «Бібліографія», де зазначаються, які були використані міжнародні стандарти для розроблення того чи іншого національного стандарту зі ступенем відповідності ідентичний, модифікований чи нееквівалентний.

Можна констатувати, що ідентичними за змістом є національні стандарти з позначенням ДСТУ, які мають відношення до аналітико-синтетичної переробки науково-технічної інформації, а саме ДСТУ 2395–94 «Інформація та документація. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальні вимоги», а також стосовно стандартизації процедур укладання багатомовних чи одномовних тезаурусів, досягнення їх сумісності з використанням термінів із різних природних мов індексувальними організаціями мають відношення національні стандарти ДСТУ 4031:2001 «Інформація та документація. Багатомовний тезаурус. Методика розроблення» і ДСТУ 4032:2001 «Інформація та

документація. Одномовний тезаурус. Методика розроблення», де подається як-найповніше відтворення змісту міжнародних стандартів для ілюстрації проблем, які виникають у разі еквівалентності термінів.

Модифікований ступінь відповідності мають ДСТУ 4309:2004 «Інформація та документація. Оформлення перекладів» і ДСТУ 4489:2009 «Видання книжкові та журнальні, вимоги до форматів», а нееквівалентною адаптацією у частині видавничого оформлення титульних сторінок видань є ДСТУ 4826:2007 «Інформація та документація. Видання інформаційні. Загальні вимоги». Зокрема, в ДСТУ 4309:2004 є також посилання на інші міжнародні стандарти ISO GUIDE 47-1986 «Presentation of translations of ISO publications» та ISO 5127-2001 «Information and documentation – Vocabulary», які укладачі використовували щодо тотожного перекладу документів та правил їх подання у стандартній формі. Окрім цього, стандарт має зауваження відносно застосування його до певних видів документів та оформлення.

Стосовно прийнятих національних термінологічних стандартів із бібліотекознавства та інформаційних наук як нееквівалентних до міжнародних стандартів, а саме ДСТУ 4319:2005 «Інформація та документація. Документи аудіовізуальні. Терміни та визначення понять», ДСТУ 5034:2008 «Інформація та документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» і ДСТУ 7448:2013 «Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять», можна зазначити, що змістовний аналіз цих нормативних документів проведений фахівцями з Інституту бібліотекознавства НБВУ.

Новий гармонізований національний термінологічний стандарт прийнятий методом підтвердження як ідентичний за позначенням ДСТУ ISO 5127:2018 «Інформація та документація. База та словник термінів» у відповідності до міжнародного стандарту ISO 5127:2017 «Information and documentation – Foundation and vocabulary» і містить визначення понад тисячі понять (включаючи синоніми) з науково-технічної інформації, архівної та бібліотечної справи.

Низка національних стандартів із видавничої діяльності були розроблені Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова», зокрема зі скасуванням в Україні радянських ГОСТ 7.4–86 «Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Выходные данные» і ГОСТ ЭД 1 7.4–90 «Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Выходные сведения», і з метою поповнення національної нормативної бази з видавничої справи, оптимізації та уніфікації положень щодо оформлювання вихідних відомостей у друкованій продукції, забезпечування точності та повноти відомостей для ведення загальноукраїнського банку бібліографічних і статистичних даних, підвищування конкурентоспроможності українських видань на міжнародному книжковому ринку був прийнятий із наданням чинності наказом Держспоживстандарту України від 5 листопада 2007 р. № 297 з 2009.01.01. ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості» як нееквівалентний до положень міжнародних стандартів ISO 8:1977 «Documentation – Presentation of periodicals», ISO 1086:1991 «Information and documentation – Title leaves of books», ISO 7275:1985 «Documentation – Presentation of title information of series» у частині побудови, викладу та оформлення вихідних

відомостей у текстовому, нотному, образотворчому (неперіодичному, періодичному і продовжуваному) виданнях.

З нееквівалентною адаптацією Книжковою палатою України імені Івана Федорова розроблені ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості», ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою» і відповідає ISO 4:1984 та ISO 832:1994, ДСТУ 7342:2013 «Інформація та документація. Видавнича анотація. Правила складання та подання у виданнях», ДСТУ 7343:2013 «Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація нотних видань», а в 2020 р. разом із технічним комітетом стандартизації «Інформація та документація» (ТК 144) на заміну ДСТУ 7152:2010 новий національний стандарт ДСТУ 7152:2020 «Інформація та документація. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках», який містить посилання на три міжнародні нормативні документи (ISO 8:2019, ISO 18:1981, ISO 18:1981).

В Україні чинним нормативним документом, який установлював положення щодо порядку надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN), його структури, складу та розміщування у виданнях на різних носіях інформації, був ДСТУ 3814-98 «Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація книг». Однак цей стандарт втрачає свою актуальність, оскільки з'являється нова редакція міжнародного стандарту – ISO 2108:2005 «Information and documentation – International standard book numbering (ISBN)» із запровадженням тринадцятизначного ISBN (у попередній редакції ISO 2108 він був десятизначним). Відповідно на заміну ДСТУ 3814-98 затверджується ДСТУ 3814:2013 «Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація книг» як нееквівалентний до ISO 2108:2005 у частині деяких розділів, зокрема, стосовно складу і структури ISBN. Із завершенням терміну дії цього стандарту з 2023.02.01 методом підтвердження набуває чинності як ідентичний до ISO 2108:2017 національний стандарт ДСТУ ISO 2108:2022 «Інформація та документація. Міжнародна стандартна нумерація книг (ISBN)».

Аналогічна ситуація має місце зі скасуванням та затвердженням національного стандарту із присвоєнням міжнародного стандартного номера для серійних видань, так, у 2006 р. зі скасуванням в Україні приймається національний стандарт ДСТУ 4515:2006 «Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація серіальних видань» як нееквівалентний нормативний документ на основі міжнародного стандарту ISO 3297:1998 «Information and documentation – International standard serial number (ISSN)». Зі свого боку, ДСТУ 4515:2006 скасовується наказом ДП УкрНДНЦ від 05.12.2018 № 46 і приймається з наданням чинності від 2019.01.01 методом підтвердження за позначенням ДСТУ ISO 3297:2018 «Міжнародний стандартний серійний номер» як ідентичний до ISO 3297:2017 «Information and documentation – International standard serial number (ISSN)». Відмінність між ними полягає лише в тому, що замість вживання терміна «серіальних видань» у назві стали використовувати «серійних видань».

У 2015 р. затверджуються та вводяться в дію ще чотири видавничі стандарти, а саме ДСТУ 8299:2015 «Інформація та документація. Знак охорони авторського права. Правила подання у виданнях», ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення і правила складання», ДСТУ

8344:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять» зі скасуванням ДСТУ 3018:95, і на заміну ДСТУ 3017:95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» набуває чинності з 2016.01.07 ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення». Аналізуючи інформацію, яка подається в нормативних посиланнях і бібліографічних даних, можна зробити висновок, що розробники для складання змістової частини використовували нееквівалентні національні стандарти з видавничою діяльністю, що були затверджені раніше, або міжнародні нормативні документи, зокрема міжнародний стандарт ISO 5127-2:1983 «Documentation and information – Vocabulary – Part 2: Traditional documents» в частині видів видань.

Цього ж року Український науково-дослідний інститут поліграфічної промисловості розробив і вніс на затвердження термінологічний стандарт ДСТУ 3018-95 «Видання. Поліграфічне виконання. Терміни та визначення» (Держстандарт України, 1995), який був введений у дію наказом Держстандарту України № 58 від 23 лютого 1995 р. На титульній сторінці і у передмові не містилася інформація про ступінь відповідності до міжнародного чи міждержавного стандарту, лише в розділі 2 Нормативні посилання зазначається, що використані ДСТУ 2068-92 «Вироби з паперу та картону. Технологія. Терміни та визначення» і ГОСТ «Изделия из бумаги и картона. Технология, Термины и определения».

Зі скасуванням ДСТУ 3018-95 наказом ДП «УкрНДНЦ» від 03.08.2015 р. № 86 прийнято національний стандарт ДСТУ 8344:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять», розроблений ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федорова», із наданням чинності з 01.07.2017 р. На жаль, у цьому стандарті не зазначено, наскільки він є гармонізованим до міжнародних правил та вимог використання термінологічних понять.

Згідно з наказом ДП УкрНДНЦ № 204 від 21.12.2015 «Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, національних стандартів України та змін до національних стандартів України» відповідно до Закону України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 № 1315-VII та на виконання Програми робіт з національної стандартизації прийнятий національний стандарт України з видавничої справи, гармонізований із міжнародними та європейськими нормативними документами, з наданням чинності з 01 липня 2017 року: ДСТУ 8602:2015 «Інформація та документація. Статистичний облік випуску видань. Основні положення», розробник у стандарті не зазначений. ДП УкрНДНЦ методом підтвердження як ідентичний затверджує ДСТУ ISO 214:2019 «Документація. Анотація для видань та документації (ISO214:1976, IDT)»; ДСТУ CWA 17493:2022 «Ініціатива журналістської довіри (CWA 17493:2019, IDT)».

Актуальними є прийняті національні стандарти у сфері архівної справи, одним із перших став термінологічний нормативний документ ДСТУ 2732-1994 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять», який згодом перезатверджується як ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять». Розробник цього стандарту Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД) Державного комітету архівів України інтерпретував та модифікував з урахуванням сучасної спеціальної лексики інформацію, взяту із різноманітних термінологічних слов-

ників та інших першоджерел, а також міждержавних і міжнародних нормативних документів: ГОСТ 16487-83 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения», ГОСТ Р 51141-98 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения», ГОСТ 7.69-95 «Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Аудиовизуальные документы. Основные термины и определения», який повністю відповідає міжнародному стандарту ISO 5127-11-83 «Information and documentation. Vocabulary. Part 11. Audiovisual documents», ГОСТ 7.48-2002 «Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Консервация документов. Основные термины и определения», ISO 15489-1:2001. «Information and documentation. Records management. Part 1: General, ISO 5127:2001 Information and documentation: Vocabulary.

Згідно з наказом Національного органу стандартизації від 25.05.2023 № 121 «Про прийняття національних стандартів та скасування національних стандартів» на заміну ДСТУ 2732:2004 з 01.03.2024 р. набула чинності третя версія нового україномовного термінологічного стандарту в сфері діловодства та архівної справи, а саме ДСТУ 2732:2023 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять», розробниками цього нормативного документа, як і попередніх стандартів, є Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства і технічний комітет стандартизації «Інформація та документація» (ТК 144). Стандарт уміщує українські терміни з архівної справи, що взяті з міжнародних і національних стандартів та фахових словників.

Національні стандарти у сфері архівної справи, розробником яких є Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УН-ДІАСД) Державного комітету архівів України, інтерпретовані та модифіковані з нееквівалентною відповідністю до сучасної спеціальної лексики, взятої із різноманітних термінологічних словників та інших першоджерел, а також радянських ГОСТів та міжнародних нормативних документів ISO, наприклад, ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» має посилання на: ГОСТ 16487-83 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения», ГОСТ Р 51141-98 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения», ГОСТ 7.69-95 «Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Аудиовизуальные документы. Основные термины и определения», який повністю відповідає міжнародному стандарту ISO 5127-11-83 «Information and documentation. Vocabulary. Part 11. Audiovisual documents», ГОСТ 7.48-2002 «Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Консервация документов. Основные термины и определения», ISO 15489-1:2001. «Information and documentation. Records management. Part 1: General, ISO 5127:2001 Information and documentation: Vocabulary, а національний стандарт із правил описування архівних документів, з питань зберігання, користування та консервації відеодокументів, архівного мікрофільмування, збереженості, пакування і проведення консерваційно-профілактичних та реставраційних робіт фотодокументів ДСТУ 4331:2004 «Правила описування архівних документів (ISAD (G):1999,NEQ)» розроблений як нееквівалентний на основі перекладу загального міжнародного стандарту архівного описування «ISAD (G) General International Standard Archival» Description, схваленого Комітетом з дескрипторних стандартів, Стокгольм, Швеція, 19–22 вересня 1999 р.

ДСТУ 4447:2005 «Фонодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги», розробниками якого є УНДІАСД і Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного, має посилання на законодавчі документи України, державні санітарні норми, нормативні акти з охорони праці, пожежної безпеки тощо, а також у ньому використані 12 радянських ГОСТів, які мають відношення до консервації та умов зберігання документів Національного архівного фонду. З таким же ступенем відповідності прийняті й інші національні стандарти з архівної справи, а саме ДСТУ 7361:2013 «Відеодокументи. Правила зберігання національного архівного фонду. Технічні вимоги»; ДСТУ 8889:2019 «Документи з паперовими носіями. Правила зберігання національного архівного фонду. Технічні вимоги» і ДСТУ 9031:2020 «Правила публікування інформації архівних документів». До розроблення цього стандарту, окрім УНДІАСД, долучився також технічний комітет стандартизації «Інформація і документація» (ТК 144).

Дані про розробника ДСТУ ISO 4087:2007 «Мікрографія. Мікрофільмування газетних видань на мікрофільмі 35 мм для архівних потреб» відсутні, але він прийнятий та затверджений Національним органом стандартизації методом перекладу як ідентичний до ISO 4087:2005 «Micrographics. Microfilming of newspapers for archival purposes on 35 mm microfilm»; а також методом підтвердження без перекладу в Україні прийняті ДСТУ ISO 11799:2018 «Інформація та документація. Вимоги до зберігання архівних та бібліотечних матеріалів (ISO11799:2015, IDT)»; ДСТУ ISO/TR 14873:2018 «Інформація та документація. Статистика та обмеження якості для веб-архівування (ISO14873:2013, IDT)».

На заміну модифікованих нормативних документів ДСТУ 4423-1:2005 «Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Частина 1. Основні положення» і ДСТУ 4423-2:2005 «Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Частина 2. Настанови» з 2019.01.01. набуває чинності як ідентичний ДСТУ ISO 15489-1:2018 «Інформація та документація. Керування записами. Ч. 1. Поняття та принципи» у відповідності до ISO 15481:2016. Стандарт поширюється на сферу керування документаційними процесами в державних, приватних та громадських організаціях для внутрішнього і зовнішнього користування. Стандарт визначає підходи до створення, обліку та управління службовими документами з використанням електронних технологій, окрему увагу приділено службовим обов'язкам і навчання персоналу. Стандарт прийнятий методом підтвердження англійською мовою.

З 01.09.2016 р. по 2023 р. набрали чинності з ідентичною гармонізацією національні стандарти, які узагальнено в наступній таблиці, згідно з Каталогом національних стандартів та кодексів усталеної практики (б.д.).

Представлена таблиця свідчить про стан упровадження нових національних нормативних документів як ідентичних до міжнародних стандартів методом підтвердження без перекладу українською мовою і показує, що перед фахівцями у сфері інформаційних наук постають нові проблеми щодо адаптації еквівалентних питань, тобто всі чинні стандарти потребують удосконалення з метою узгодження із сучасними вимогами та уніфікації їх поміж собою.

Таблиця 1

Національні стандарти з бібліотечної, видавничої, архівної справи та інформаційних технологій

Бібліотечна справа	Видавнича справа	Архівна справа	Інформаційні технології	Термінологічний стандарт з інформаційних наук
1. ДСТУ ISO 2789:2016 Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика (ISO 2789:2013, IDT). – На заміну ДСТУ 4515:2006	1. ДСТУ ISO 3297:2018 Інформація та документація. Міжнародний стандартний серійний номер (ISO 3297:2017, IDT)	1. ДСТУ ISO 11799:2018 Інформація та документація. Вимоги до зберігання архівних та бібліотечних матеріалів (ISO 11799:2015, IDT)	1. ДСТУ ISO 13008:2018 Процеси конверсії та міграції цифрових записів (ISO 13008:2012, IDT)	1. ДСТУ ISO 5127:2018 Інформація та документація. Словник термінів (ISO 5127:2018, IDT). – На заміну ДСТУ ISO 5127:2007
2. ДСТУ ISO 16439:2016 Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек (ISO 16439:2014, IDT)	2. ДСТУ ISO 27729:2018 Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор назв (ISO 27729:2012, IDT)	2. ДСТУ ISO 14873:2018 Інформація та документація. Статистика та обмеження якості для веб-архівування (ISO 14873:2013, IDT)	2. ДСТУ ISO 17068:2018 Інформація та документація. Сховище цифрових записів довіреної третьої сторони (ISO 17068:2017, IDT)	
3. ДСТУ ISO 11620:2016 Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек (ISO 11620:2014, IDT)	3. ДСТУ ISO 27729:2018/Поправка № 1:2018 Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор назв (ISNI) (ISO 27729:2012/Cor 1:2013, IDT)	3. ДСТУ ISO 15489-1:2018 Інформація та документація. Керування записами. Частина 1. Поняття та принципи (ISO 15489-1:2016, IDT) -- На заміну ДСТУ 4423-1:2005; ДСТУ 4423-2:2005.	3. ДСТУ ISO/TR 18128:2018 Інформація та документація. Оцінювання ризиків для процесів та систем запису (ISO 18128:2014, IDT)	
4. ДСТУ ISO 15511:2018 Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор для бібліотек і пов'язаних	4. ДСТУ ISO 27730:2018 Інформація та документація. Міжнародний ідентифікатор колекцій (ISCI)	4. ДСТУ ISO/TR 19814:2018 Інформація та документація. Керування фондами архівів і бібліотек (ISO 19814:2017, IDT)	4. ДСТУ ISO 26324:2018 Інформація та документація. Система цифрової ідентифікації об'єктів	

Продовження табл. 1

із ними організації (ISIL) (ISO 15511:2011, IDT)	(ISO 27730:2012, IDT)			
5. ДСТУ ISO 17316:2018 Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор посилань (ISLI) (ISO 17316:2015, IDT)	5. ДСТУ ISO 2108:2022 Інформація та документація. Міжнародна стандартна нумерація книг (ISBN) (ISO 2108:2017, IDT)	5. ДСТУ ISO 23081-1:2018 Інформація та документація. Процеси керування записами. Метадані щодо записів. Частина 1. Принципи (ISO 23081-1:2017, IDT)		
6. ДСТУ ISO 27730:2018 Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор колекцій (ISCI) (ISO 27730:2012, IDT)		6. ДСТУ ISO 30302:2018 Інформація та документація. Системи керування записами. Настанови щодо впровадження (ISO 30302:2015, IDT)		
7. ДСТУ ISO 25964-1:2018 Інформація та документація. Тезауруси та сумісність з іншими словниками. Частина 1. Взаємодія з іншими словниками (ISO 25964-1:2011, IDT)				
8. ДСТУ ISO 25964-2:2018 Інформація та документація. Тезауруси та сумісність з іншими словниками. Частина 2. Взаємодія з іншими словниками (ISO 25964-2:2013, IDT)				

ВИСНОВКИ

В підсумку можна зробити висновки, що перші затверджені і прийняті національні стандарти з інформаційної, бібліотечної, видавничої та архівної справи переважно мали ідентичну (еквівалентну) або модифіковану відповідність до міжнародних нормативних документів, певна частина розроблених національних нормативних документів мали нееквівалентну відповідність, невелика кількість національних стандартів використовувались як ідентичні до певних вимог, правил і нормативних положень, зокрема у термінологічних стандартах траплявся калькований дослівний переклад і описові характеристики термінів. Відсутнє було наукове використання іноземних лексичних відповідників, формулювань, дефініції термінів.

Починаючи з 2016 р., згідно із Законом України «Про стандартизацію», Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС, наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і наказом № 244 від 22.08.2016 р. національного органу стандартизації ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» визначено якісно новий формат прийняття європейських та міжнародних нормативних документів як національних стандартів України методом «підтвердження» за позначенням і відповідності до офіційного тексту в різних галузях діяльності, зокрема і в інформаційній справі, який не передбачає перекладу та видання стандартів.

Водночас фахівці зазначають потребу у кваліфікованому перекладі національних стандартів, прийнятих методом підтвердження, але й досі таких розробок немає, тоді ж, наприклад, поточний статус деяких нормативних документів Міжнародної організації ISO TC 46 «Information and documentation» може бути відізваний у зв'язку з переглядом і оновленням та виданий як новий, зокрема, це ISO 13008:2022 «Information and documentation – Digital records conversion and migration process», тобто цей стандарт необхідно вже гармонізувати знову. Така ж ситуація виникатиме із застосуванням інших гармонізованих стандартів.

Також однією із проблем є відсутність друкованих текстів гармонізованих національних стандартів, а також те, що нормативні документи можуть застосовуватися на добровільних засадах як рекомендаційні до використання, і відповідно фахівці в галузі інформаційної справи потребують консультативної допомоги щодо застосування термінологічних стандартів, правил і вимог, викладених у гармонізованих організаційно-методичних стандартах, прийнятих методом підтвердження, водночас відсутність кваліфікованого перекладу цих стандартів українською мовою також не сприяє їх ефективному використанню в інформаційній діяльності.

Наукова спільнота пропонує також, щоб відбувалася систематична дискусія стосовно впровадження нових стандартів. Фахівці зауважують, що вільний переклад міжнародних стандартів може призвести до різночитання методичних положень, вживання термінів і понять, якісного використання гармонізованих нормативних документів.

Однак перепоною на шляху оперативного та широкого впровадження цих нормативних документів стали такі чинники, як метод прийняття, відсутність вільного доступу до тексту стандарту, а також не обов'язковість застосування національних стандартів у роботі інформаційних установ. У напрямі впровадження національних стандартів із питань бібліотечної справи працює Інститут бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, який ще

в жовтні 2016 р. на основі вивчення досвіду європейських країн ініціював створення робочих груп із розроблення методичного забезпечення для прийнятих гармонізованих національних стандартів за основними напрямками діяльності мережі бібліотек науково-дослідних установ НАН України, інших систем і відомств, аналізу та рецензування нормативних документів із бібліотечної та інформаційної справи, трактування англійських дефініцій, наведених у стандартах, для визначення їх українського аналога тощо. До формування складу робочих груп долучилися провідні бібліотечні фахівці з різних наукових бібліотек України зі знанням англійської мови і предмета стандартизації.

На сучасному етапі упровадження стандартів ISO і ЄС з інформаційної діяльності як гармонізованих виникає необхідність активізації роботи технічного комітету 144 «Інформація та документація» і, зокрема, підкомітетів: ПК 1 «Інформаційна діяльність, обмін інформацією у галузі культурної спадщини, документація та видавнича справа»; ПК 2 «Інформаційні технології в створенні та організації документації»; ПК 3 «Архівна справа»; ПК 4 «Бібліотечна діяльність», а також тісної співпраці у статусі спостерігача як на правах асоційованого членства на засіданнях Міжнародного технічного комітету ISO/TC 46 «Information and documentation».

Не відповідає сучасним тенденціям розвитку інформаційного суспільства країни використання всіх нормативних документів із позначенням ДСТУ ГОСТ, що потребує їх скасування і відмови від застосування та затвердження нових гармонізованих стандартів за цими напрямками, наприклад, із потребою заміни ДСТУ ГОСТ 7.1-2006 і прийняття нового міжнародного стандарту каталогізації бібліографічних даних у цифровому середовищі «Опис та доступ до ресурсів (RDA)».

Ступінь гармонізації національних стандартів за останнє десятиліття досягнув максимуму, тому можна констатувати, що гармонізація національних стандартів як ідентичних до міжнародних і європейських норм та вимог у сфері інформаційних наук є пріоритетним завданням для спеціалістів в інформаційній, бібліотечній, видавничій і архівній справі.

З огляду на невпинний суспільний розвиток, можна відповідально зауважити, що в цілому робота над стандартами – це безперервний процес, який потребує постійної уваги і перегляду стандартів відповідно до сучасних вимог світового рівня. Стандартизація у будь-якій галузі, у тому числі в інформаційній, бібліотечній, видавничій і архівній справі, створює умови для подальшого розвитку на більш високому рівні та виведення їх на міжнародний рівень з урахуванням міжнародних вимог. Стандартизація передбачає підвищення наукового рівня інформаційних наук, створює умови для порозуміння міжнародної спільноти у підходах до інформативного розкриття сутності та проблем розвитку цієї галузі, вироблення якісних уніфікованих вимог, гармонізованих із міжнародними, сприяє подальшому розвитку, підвищенню рівня інформаційних ресурсів, що створюються інформаційними установами. Вищезазначене свідчить про певні здобутки стандартизації в інформаційній галузі. Комплексне використання національних та галузевих нормативних документів сприятиме ефективному підвищенню рівня науково-інформаційного забезпечення фахівців і користувачів науковою інформацією.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Артамонова, С., & Одинока, Л. (2009). Національні стандарти з архівної та бібліотечної справи як основа уніфікації технологічних процесів у діяльності науково-довідкових бібліотек архівних установ. *Студії з архівної справи та документознавства*, 17, 49–57.
- Василенко, О. (2017). Імплементация міжнародних стандартів у діяльність бібліотек України: основні напрями та завдання. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 48, 13–31. <https://doi.org/10.15407/np.48.013>
- Верховна Рада України. (2014, 5 червня). *Про стандартизацію* (Закон № 1315-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>
- Держстандарт України. (1995). *Видання. Поліграфічне виконання. Терміни та визначення* (ДСТУ 3018-95). Український науково-дослідний інститут поліграфічної промисловості імені Т. Шевченка. https://www.web-machines.net/pdf/DSTU_3018-95.pdf
- Калінічева, Г. І., & Романовський, Р. В. (2015). Міжнародні стандарти у сфері архівної справи та керування документаційними процесами: проблеми гармонізації в Україні. *Архіви України*, 4 (298), 54–73. <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/03-4.pdf>
- Каталог національних стандартів та кодексів ustalеної практики*. (б. д.). Національний орган стандартизації ДП «УкрНДНЦ». <https://uas.gov.ua/natsionalnyi-fond-nd/kataloh-natsionalnykh-standartiv-ta-k>
- Корнієнко, В. (2000). Проблеми розвитку стандартизації бібліотечної та видавничої справи в Україні (аналітичний огляд). *Бібліотечний вісник*, 3, 6–11.
- Литвинська, С. (2012). Гармонізація українських національних стандартів серії «Інформація та документація» з міжнародними й європейськими: здобутки і перспективи. *Безпека інформації*, 18(2), 43–47. <https://doi.org/10.18372/2225-5036.18.3424>
- Папакін, Г. (2001). Загальний міжнародний стандарт ISAD (G) та перспективи його впровадження в Україні. *Архіви України*, 4–5 (247), 3–24.
- Плиса, Г. (2006). Стандартизація видавничої справи в Україні. *Вісник Книжкової палати*, 9, 50–52.
- Плиса, Г. (2016). Ефективне застосування стандартів – запорука якості видань. *Вісник Книжкової палати*, 7, 9–15.
- Соколова, І. В. (2020, 6–8 жовтня). Упровадження міжнародних стандартних ідентифікаторів у вітчизняній бібліотечно-інформаційній сфері. В *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* [Матеріали конференції] (с. 110–114). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1099>
- Солоіденко, Г. (2010). *Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку* [Монографія]. Національна бібліотека імені В. І. Вернадського.
- Солоіденко, Г. (2017). Стандартизація у бібліотечній галузі: підсумки 26-річної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 48, 32–44. <https://doi.org/10.15407/np.48.032>
- Стрішенець, Н. (2016). Міжнародний стандарт каталогізації «Опис та доступ до ресурсу» («Resource Description and Access»): особливості впровадження. *Бібліотечний вісник*, 1, 41–45.
- Стрішенець, Н. (2017). Стандартизація в діяльності сучасних бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 48, 92–99. <https://doi.org/10.15407/np.48.092>
- Стрішенець, Н. (2018). Сучасні вітчизняні бібліотечно-інформаційні стандарти: термінологічний аналіз. *Бібліотечний вісник*, 3, 28–40. <https://doi.org/10.15407/bv2018.03.028>
- Стрішенець, Н. (2023). Еволюція стандартів каталогізації: від «91 правила» Британської бібліотеки (1841) до RDA. *Бібліотечний вісник*, 3, 101–103.

- Тур, О. (2018). *Документознача термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації* [Монографія]. Шербатих О. В.
- Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості. (2015а). *Національна стандартизація. Правила та методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів* (ДСТУ 1.7:2015) (ISO/IEC Guide 21-1:2005, NEQ; ISO/IEC Guide 21-2:2005, NEQ). https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/dstu_1_7_2015.pdf
- Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості. (2015b). *Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Словник термінів* (ДСТУ 1.1:2015) (ISO/IEC Guide 2:2004, MOD). https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/dstu_1_1_2015.pdf
- Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості. (2017). *Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання* (ДСТУ 3008:2015). Український інститут науково-технічної і економічної інформації. https://science.kname.edu.ua/images/dok/derzhstandart_3008_2015.pdf
- Харченко, С. В., & Литвинська, С. В. (2013). Проблемні аспекти функціонування національних стандартів серії «Інформація та документація». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 1, 8–16.
- Хойнацький, М. (2001). Основи стандартизації. Загальні відомості. *Вісник Книжкової палати*, 11, 32–35.
- Хойнацький, М. (2002). Основи стандартизації. Термінологія. *Вісник Книжкової палати*, 1, 27–30.
- Шинкарук, В. Д., & Харченко, С. В. (2017). Державні термінологічні стандарти України в науковому дискурсі: проблемні питання. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*, 263, 56–64. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/356226.pdf>

REFERENCES

- Artamonova, S., & Odynoka, L. (2009). Natsionalni standarty z arkhivnoi ta bibliotechnoi spravy yak osnova unifikatsii tekhnolohichnykh protsesiv u diialnosti naukovo-dovidkovykh bibliotek arkhivnykh ustanov [National standards of the archival and library affairs as a basis for unification of technological processes of the archival establishments' research libraries activity]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*, 17, 49–57 [in Ukrainian].
- Derzhstandart Ukrainy. (1995). *Vydannia. Polihrafichne vykonannia. Terminy ta vyznachennia* [Edition. Polygraphic performance. Terms and definitions] (DSTU 3018-95). Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut polihrafichnoi promyslovosti imeni T. Shevchenka. https://www.web-machines.net/pdf/DSTU_3018-95.pdf [in Ukrainian].
- Kalynicheva, H. I., & Romanovskyi, R. V. (2015). Mizhnarodni standarty u sferi arkhivnoi spravy ta keruvannia dokumentatsiinykh protsesamy: problemy harmonizatsii v Ukraini [The international standards in the field of archives and management of documentation processes: the problems of harmonization in Ukraine]. *Archives of Ukraine*, 4 (298), 54–73. <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/03-4.pdf> [in Ukrainian].
- Kataloh natsionalnykh standartiv ta kodeksiv ustalenoï praktyky* [Catalog of national standards and codes of established practice]. (n.d.). Natsionalnyi orhan standartyzatsii DP "UkrND-NTs". <https://uas.gov.ua/natsionalnyi-fond-nd/kataloh-natsionalnykh-standartiv-ta-k> [in Ukrainian].
- Kharchenko, S. V., & Lytvynska, S. V. (2013). Problemni aspekty funktsionuvannia natsionalnykh standartiv serii "Informatsiia ta dokumentatsiia" [The problematic aspects of the national

- standards functioning of the series “Information and documentation”]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 1, 8–16 [in Ukrainian].
- Khoinatskyi, M. (2001). Osnovy standartyzatsii. Zahalni vidomosti [Basics of standardization. General Information]. *Bulletin of the Book Chamber*, 11, 32–35 [in Ukrainian].
- Khoinatskyi, M. (2002). Osnovy standartyzatsii. Terminolohiia [Basics of standardization. Terminology]. *Bulletin of the Book Chamber*, 1, 27–30 [in Ukrainian].
- Korniienko, V. (2000). Problemy rozvytku standartyzatsii biblioteknoi ta vydavnychoi spravy v Ukraini (analytychnyi ohliad) [Problems of the development of standards on librarianship and publishing in Ukraine (analytical review)]. *Biblioteknyi visnyk*, 3, 6–11 [in Ukrainian].
- Lytvynska, S. (2012). Harmonizatsiia ukrainskykh natsionalnykh standartiv serii “Informatsiia ta dokumentatsiia” z mizhnarodnyimi y evropeiskymy: zdobutky i perspektyvy [Harmonization of Ukrainian national standards series “Information and documentation” with international and European]. *Ukrainian Scientific Journal of Information Security*, 18(2), 43–47. <https://doi.org/10.18372/2225-5036.18.3424> [in Ukrainian].
- Papakin, H. (2001). Zahalnyi mizhnarodnyi standart ISAD (G) ta perspektyvy yoho vprovadzhennia v Ukraini [General international standard ISAD (G) and prospects for its implementation in Ukraine]. *Archives of Ukraine*, 4–5 (247), 3–24 [in Ukrainian].
- Plysa, H. (2006). Standartyzatsiia vydavnychoi spravy v Ukraini [Standardization of publishing in Ukraine]. *Bulletin of the Book Chamber*, 9, 50–52 [in Ukrainian].
- Plysa, H. (2016). Efektyvne zastosuvannya standartiv – zaporuka yakosti vydan [Effective application of standards is a guarantee of the quality of publications]. *Bulletin of the Book Chamber*, 7, 9–15 [in Ukrainian].
- Shynkaruk, V. D., & Kharchenko, S. V. (2017). Derzhavni terminolohichni standarty Ukrainy v naukovomu diskursi: problemni pytannia [State terminological standards of Ukraine in the scientific discourse: current issues]. *Scientific Herald of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Series: Philological Sciences*, 263, 56–64. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/356226.pdf> [in Ukrainian].
- Sokolova, I. V. (2020, October 6–8). Uprovadzhennia mizhnarodnykh standartnykh identyfikatoriv u vitchyzniani bibliotekno-informatsiinii sferi [Implementation of international standard identifiers in the domestic library and information sphere]. In *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia. Rozvytok bibliotekno-informatsiinoho potentsialu v umovakh tsyfrovizatsii* [Library. Science. Communication. Development of library and information potential in the conditions of digitization] [Conference proceedings] (pp. 110–114). V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1099> [in Ukrainian].
- Soloidenko, H. (2010). *Ukrainska bibliotekna terminolohiia: stanovlennia ta osnovni etapy rozvytku* [Ukrainian library terminology: formation and main stages of development] [Monograph]. V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine [in Ukrainian].
- Soloidenko, H. (2017). Standartyzatsiia u biblioteknii haluzi: pidsumky 26-richnoi diialnosti [Standardization in the librarianship: the results of 26 years activity]. *Academic Papers of Vernadskyi National Library of Ukraine*, 48, 32–44. <https://doi.org/10.15407/np.48.032> [in Ukrainian].
- Strishenets, N. (2016). Mizhnarodnyi standart katalohizatsii “Opys ta dostup do resursu” (“Resource Description and Access”): osoblyvosti vprovadzhennia [International cataloguing standard “Resource Description and Access”: peculiarities of its implementation]. *Biblioteknyi visnyk*, 1, 41–45 [in Ukrainian].
- Strishenets, N. (2017). Standartyzatsiia v diialnosti suchasnykh bibliotek [Standardization in the activities of modern libraries]. *Academic Papers of Vernadskyi National Library of Ukraine*, 48, 92–99. <https://doi.org/10.15407/np.48.092> [in Ukrainian].

- Strishenets, N. (2018). Suchasni vitchyzniani bibliotechno-informatsiini standarty: terminolohichniy analiz [Modern native library and information standards: terminological analysis]. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, 28–40. <https://doi.org/10.15407/bv2018.03.028> [in Ukrainian].
- Strishenets, N. (2023). Evoliutsiia standartiv katalohizatsii: vid “91 pravyla” Brytanskoi biblioteki (1841) do RDA [The evolution of cataloging standards: from the British Library’s “91 rules” (1841) to the RDA]. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, 101–103 [in Ukrainian].
- Tur, O. (2018). *Dokumentoznacha terminolohiia: problemy unifikatsii ta standartyzatsii* [Documentary terminology: problems of unification and standardization] [Monograph]. Shcherbatykh O. V. [in Ukrainian].
- Ukrainian Scientific Research and Training Center for Standardization, Certification and Quality Problems. (2015a). *Natsionalna standartyzatsiia. Pravyla ta metody pryiniattia mizhnarodnykh i rehionalnykh normatyvnykh dokumentiv* [National standardization. Rules and methods for adoption of international and regional normative documents] (DSTU 1.7:2015) (ISO/IEC Guide 21-1:2005, NEQ; ISO/IEC Guide 21-2:2005, NEQ). https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/dstu_1_7_2015.pdf [in Ukrainian].
- Ukrainian Scientific Research and Training Center for Standardization, Certification and Quality Problems. (2015b). *Natsionalna standartyzatsiia. Standartyzatsiia ta sumizhni vydy diialnosti. Slovnyk terminiv* [National standardization. Standardization and related activities. Vocabulary] (DSTU 1.1:2015) (ISO/IEC Guide 2:2004, MOD). https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/dstu_1_1_2015.pdf [in Ukrainian].
- Ukrainian Scientific Research and Training Center for Standardization, Certification and Quality Problems. (2017). *Informatsiia ta dokumentatsiia. Zvity u sferi nauky i tekhniky. Struktura ta pravyla oformliuvannia* [Information and documentation. Scientific and technical reports. Structure and rules of putting into official form] (DSTU 3008:2015). Ukrainian Institute of Scientific, Technical and Economic Information. https://science.kname.edu.ua/images/dok/derzhstandart_3008_2015.pdf [in Ukrainian].
- Vasylenko, O. (2017). Implementatsiia mizhnarodnykh standartiv u diialnist bibliotek Ukrainy: osnovni napriamy ta zavdannia [Implementation of international standards in Ukrainian libraries activity: main directions and tasks]. *Academic Papers of Vernadskyi National Library of Ukraine*, 48, 13–31. <https://doi.org/10.15407/np.48.013> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2014, June 5). *Pro standartyzatsiiu* [On standardization] (Law No. 1315-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> [in Ukrainian].

UDC 006.3(477):001.102:[02+930.25]:001.4

Vadym Dniprenko,
Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: vadimdniprenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0617-6376

COMPLIANCE LEVEL OF ADOPTING AND APPROVING HARMONISED NATIONAL STANDARDS IN INFORMATION SCIENCES: CURRENT STATE AND PROSPECTS

The aim of the article is to study the level of acceptance and approval, to reveal the status and outline the prospects for harmonising national standards in accordance with international normative documents in the field of information sciences, library, publishing and archival studies.

Reresearch methods. The offered research grounds on a set of general scientific methods. In the course of studying the professional literature of scientific articles for the set goal and solving the tasks, the methods of analysis and synthesis, generalisation and systematisation, the method of grouping national standards according to the code designations of the National Standard 004: 2020 of the “Ukrainian Classifier of Regulatory Documents” are used, which make it possible to draw conclusions about the methods and the level of accepted and approved harmonised standards in information sciences.

The scientific novelty of the article consists in revealing the level of adopting and approving harmonised national standards in information, library, publishing and archival studies in accordance with international regulatory documents, which ensures a high-quality level of development of standardisation in Ukraine.

Main conclusions. The first adopted and approved national standards in information, library, publishing and archival studies as harmonised with international norms, requirements, rules and regulatory provisions according to the degree of compliance are mostly identical or modified, some of them are not equivalent to international regulatory documents.

During the last decade the Ukrainian information community development the degree of adoption and harmonisation of national standards in relation to international normative documents has increased to 100 %, which makes it possible to improve information support, optimise the fund of normative documents, scientific and terminological base, analytical and synthetic processing of scientific and technical information, documentary, informational, library, publishing and archival studies. As a rule, harmonisation and implementation of international standards in the information sphere is a priority task for ensuring a qualitatively new level of standardisation development in Ukraine.

Keywords: standardisation; standardisation subjects; regulatory document; harmonised standard; identical standard; modified standard; non-equivalent standard.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2024 р.